

Loon op Land.

Den 30sten juli 1896 bezocht ik de gemeente Loon op Land. Aan het station te Waalwyk liet ik mij met een rijtuig van den rijtuigverhuuder J. van Baal aldaar afhalen; Omstreeks tien uur kwam ik aan het gemeentehuis te Staatsheuvel, alwaar ik door den burgemeester met diens beide wethouders ontvangen werd. -

De wethouder Cools woont te Loon op Land, de andere (Jeu-linga) dicht bij het tweede landsche straatje. -

Op mijne audientie verschenen de pastoor van Staatsheuvel en die van St. Joachimmooer (een zoon van den burgemeester van Waspik); verder de rijksontvanger (van Beveringen), en de directeur van het Post- en Telegraafkantoor (Kwang). - Bijzondere klachten of wenschen werden niet vernomen. -

Ik maakte onder vier oogden secretaris (Anten) een paar opmerkingen over zijne bloedige administratie.

De burgemeester - een oud man - schijnt weinig invloed op hem te hebben. - Vooral in het gemeenteverslag kwamen opmerkelijke onjuistheden voor, waarop ik hem attent maakte. -

Het viel mij op, dat de vergaderingen op de secretarie vol gaten en scheuren zaten. -

Er zijn twee harmonien te Staatsheuvel; beiden kwamen eens serenade brengen, terwijl ik audientie gaf; de muziek was hinderlijk genoeg. -

Staatsheuvel is een groot arm dorp, vooral bewoond door schoenmakers; voor dezen wordt de strijd om het bestaan hoe langer hoe zwaarder; het gaat hun als de handwevers; zij worden verdrongen door de fabrieken. -

Van Staatsheuvel reed ik over Loon op Land, langs het kasteel van Jhr. Verheijen naar Udenhout. De weg voert door een armoedige streek, veelal heide of slechte mastboschen. - Maar ik vernam werden te Hestloon door een Tilburgschen fabrikant een achtal boerderijen afgebroken en de gronden met mast bezet; de boeren waren geheel onmachtig om te bekalen en waren misfchien wel 7 tot 8 jaar pacht den achteren. -

Loon op hand.

Woo moet de algemeene toestand zijn van de boeren on-
der Loon op hand.

De administratie van den secretaris, zoowel als die
vanden ontvanger vertoonde, blijkens het deswege
door Klaserus uitgebrachte verslag, enige leemten;
schriftelijk vestigde ik hierop later de aandacht
van het gemeentebestuur.

Den 5^{den} October 1900 kwam ik weder in de gemeente.
Het bleek mij, dat de bevoegden geheel afgeleefd en ver-
stet is; als ik hem vragen stelde, doch kreeg ik steeds ten ant-
woord, dat hij het niet wist, of wel, als er verkeerde toestan-
den waren, op welke ik hem abhank maakte (bijv. het verkeerde
en zelfs nietwaandige gedrag van zijne veldwachters) dan
verklaarde hij het eerst, dat hij niet wist, dat zijne veldwach-
ters mijsdeden dan in de vroege velden, zoo zelfs, dat zij op vaste
uren vast naar bepaalde herbergen gingen, zoo overtuigd, dat
men aan de veldwachters kon weten, hoe laat het was; dat zij
vast 3 ochtenden om 11.30 eindigden bij „Jan Pap“, waarna zij
naar huis gingen, en dan maar stekens bleven. — De herberg-
meester bevestigde, dat hij niet in de herbergen kwam, en het deus
niet wist; waarop ik hem te verstaan gaf, dat hij, als
hoofd der politie, het moet weten; dat zelfs zijn plicht was.

Op mijn vraag waaraan in de gemeente die vreeselijke
sterfte moest worden toegeschreven, in 1899 264 overle-
den tegen 293 geboorten, verklaarden B. en W. dat het
dat nooit was opgevallen, en dat zij er ook geen reden voor
konden aangeven.

In hoeverre de bevolkingregisters kloppen met de resulta-
ten van de volstelling, wist men niet.

Volgens B. en W. hoefden bij de Dierstonden bijna uitsluit-
end gedewingen te worden voor, zeker in y van de tien
gevallen; bij de Krammen was het een groote uitsonde-
ring. — Maar schatte de omvertoege geboorten op $\pm 1\frac{1}{2}\%$.

Bij de raadsverkiezingen werd het veel gewerkt met
drank; op mijne auditieve sprake van den slechten, de
directeur van het postkantoor, daar schande van; hij had
succesfevelijk in vele plaatsen van ons land geïnd; maar
zoo in B. en W. als bij de raadsverkiezing te Kaas.

Loon op hand.

hevel, had hij nog nooit bijgevoerd. — Toen ik B. en W.
later daarnaar vroeg, erkenden zij de waarheid van dat koop-
van stemmen voor dreuk. Op mijn vraag, of de gekozenen dan wel
den zuiveringswet konden doen, bleef men het antwoord schuldig; een
zoo op mijn vraag, of het niet mogelijk zou zijn, om bij een
stemming alle herbergen te sluiten.

Nobatis Kluis, die mij zijne opvochtiging kwam maken, dedde
mij mede, dat hij niet wilde gaf, om een herden weg te krijgen
naar Dongen; dat zou niet alleen voor Karsthevel van belang
zijn, maar voor de heele komst, omdat de schaemakels
het te veel enz. dan gemiddeld het leer konden bekomen
van de herbergen uit Dongen, dan zou er vermoedelijk ook een
traam langs kunnen komen, de wijl de parochie St. Joudin
meer dan levens een herden weg kreeg. Toen ik later B. en W.
naar deze plannen vroeg, dedden zij mij mede, dat er werkelijk
een request bij den Raad was gekomen; dat de Raad die plannen
opgedezind was; dat Karsthevel inlichtingen gevraagd
had aan Dongen, en dat ook Dongen de raad gezegd bleek;
men had dus wel hoop, den herden weg te zullen zien tot
stand komen.

Volgens het gemeenteverslag over 1899 werd in 1835 op last van
G. D. een inventaris van de parochie op gemaakt; toen ik vroeg,
dien inventaris eens te vragen zien werdt mij geantwoord, dat die
er niet was, en dat men hem nooit gezien had!

Toen ik klaagde over den slechten toestand van den ^{veel} weg van
Mdenbank naar Hoan op hand, werd mij geantwoord, dat die
weg juist in orde was gebleven, geheel ten gunste van den provin-
cintend opzichter; ^{van 1895 tot 1900 op een vermeerderd} ^{van 2500 op een vermeerderd} ^{van 2500 op een vermeerderd}
de zou juist geleverde drie behoudensvoly pade paven

De waterleidingen mochten veel geschouwd worden, gemenlijk
door B. en W., maar in werkelijkheid gebeurt dat niet. De herberg-
meester en de wethouder stuurden schouwen de waterleidingen
in Karsthevel; daar worden de leidingen gewoonlijk vrij goed
gezien, en loopt het gewoonlijk nog al zonder proces verbaal af;
maar het is choud. is dat de speciale gewoonlijk in orde. — In
Roos echter ^{worden} ~~worden~~ de leidingen geschouwd door den wethouder
Cools; deze niet echter in de heile geen weg, en kent de verbil-
lende perrelen niet uit elkaar; dat is komt plus van het heile
schouwen voren absoluut niets berecht. —

Loon op Land.

Op mijne audientie verscheen A. van Roesfel; hij klaagde over schade door konijnen; de bevoegde meester en de wethouder laatsen had den met eigen oogen gezien hoeveel konijnen er wel bij hem waren. — Bij onderzocht bleek mij later, dat de bevoegde meester mij daarvoor niets gerapporteerd had; ^{weerside van v. Roesfel} ik wist toen van den

De arts E. F. Kameling kwam met bittere klachten tegen het bestuur; hij was vroeger gemeente doctor, maar werd er als zoodanig buitgewerkt, omdat hij Protestant was. Dit was het werk van pastoor de Bont; kleine 62 jarige priester, uit Waspik afkomstig, regeerde volgens Dr. Kameling de gemeente. (Eenige dagen na mijn bezoek aan de gemeente, overleed pastoor de Bont). — Volgens Dr. Kameling leugde er niets van het heele gemeentebestuur; de bevoegde meester was oud, zwak en veralder; wethouder Teurling misbruikt van drank en werd deswege inden laatsten tijd zelfs twee maal bekeurd; wethouder Coles was voortdurend dronken. Agent van politie deers, een oud wachtmester van de lijnaren, is een echte dronkard; de andere agent, de Provi, drinkt ook veel te veel; boelends gaen ze samen van leeuw tot kroeg, en arriveren om 11.30 bij 'van van Glouven (Jan Gap). — Bij stemmingen voor den raad zijn feitelijk de kasteleinsbads, en waas schoandelyk misbruik van drank gemaakt. — Van een dergelyk gemeentebestuur is feitelijk alles te wachten; dat heb ik onderwonden: in den raad waren twee hoeren, althans een slecht behandelde vrouwen, komen gezamen over feiten, die ze voor zes jaren den nadele van Dr. Kameling brodden hoeren zeggen; en op zulk een gedingenis had de Raad hem standpde ontslagen als bevoegde doctor. — Daarover behaagde hij zich bij mij; hij wenschte, dat bedoeld raadsbesluit zou worden gherijndigt, en hem alsnog erwol ontslag werd verleend; hij wenschte, hoe hij daarvoor zou kunnen gefalen. Ik ziede hem, dat ik docht geen middel of wist; dat er wellicht op veldig een andere bevoegde meester zou komen, en dat die wellicht den Raad daartoe zou kunnen brengen; want andere dan redelijke middelen konden in dese tuit baten. —

Loon op Land.

Ten slotte gaf ik nog audientie aan het raadslid van Gf. Gf.; hij beredigt Dr. Kameling. Het raadsbesluit er over, dat de Raad die de door onbillijk behandelde, hoor hem zoo maar weg te jaagen. Verder klaagde hij er over, dat de gemeente jaarlijks een subsidie van f. 3000 aan het burgerlijk armbestuur gaf, terwijl men niet wist, wat er met dat geld gebeurde; de Raad wenschte een rekening of een begroting van het armbestuur te zien; waarom het armbestuur was het raadslid Franse. Daller, het groote werk in handen van Pastoor de Bont. — Van B. en W. vernam ik later, dat de Raad werkelijk tot nule ontvinding bleef van de handelingen van het armbestuur, en de grief van v. Gf. Gf. dus juist was. —

Mijne audientie hadt vrij lang geduurd; het was midde. terwijl donker geworden; licht kon men in de Raadszaal niet verschaffen; er waren blykbaar geen lampen. Ik hoorde met B. en W. diens gevolg het gemeenteraadslid niet verder behandelen. — Het B. en W. nogmaals over de groote sterfte sprekende, in 1899. twintig leventoes aan gegeven en 215 dooden, vernam ik, dat er van die 215 bloeden 14 kinderen beneden het jaar waren; een andere reden dan armoede, en zwakte der ouders — schoenmakers — wist men niet aan te geven. Een maande het schoenmakersbedrijf een ingezandt ambacht. —

Den 26 Mei 1904 kwam ik, na te Baardwijk en te Besoyen te zijn geweest, weer in de gemeente Loon op Land. Volgens B. en W. gaar de moraliteit van de hevalting achteruit, en zijn er jaarlijks o. a. 30% gedwongen huide. lijk. — De hevalting is niet in een hant verechtigd, maar velen zijn, zonder het te weten, socialist in hun hart. Tijdens de spoorwegstaking in 1903 waren er meermalen socialistische leringen in het naburige Protestantische sprang in het lothoel bij Blafman; in Staatshewel - dat Raadslid is - deugden de sprekers niet te komen. — De socialistische sprekers, Kroosje Vos, Frelstra werden dan by aan het station te Waalwijk afgehaald door den onderwijzer de Bye uit Kwaatshevel. Ook het verdere onderwijzend personeel deugt niet; B. en W. klagen daar bitter over.

Loon op Zand.

Bij raadsverkiezingen spant het dilemma's nog erof. In 1903 was het raadslid van Lherb, verzoekt om verkiezing te hebben; uitgenomen; altho' ging niet zonder zwaren strijd, omdat de openbare onderwijzers sterk voor van Lherb ijverden. Men heeft toestemming van Lp. St. te krijgen op een raadsbesluit, waarbij om een brugpoort mareschaussee te krijgen - ^{voor} het Rijk kosteloos een mareschaussee kazerne wordt gebouwd.

Gemeente nam voor 1890 een acetylen gas fabriek over, welke aan den faillieten eigenaar, de heer Kaptein, 20,000 hard gelooft. Kaptein was aanvankelijk de geldschietter van de Bruyn, die achtereenvolgens een acetylen gas fabriek oprichtte te Besoyen en te Vroatsheemel, en concessionaris werd voor den aanleg einer telefoon te Vroatsheemel en te Lp.; - toen Kaptein door Bruyn's bedrogen werd, verwijderde hij dezen uit de zaken, maar ging toen voort staand zelf failliet.

Vol nu weer konden B. en W. mij den inventaris van het archief tot 1835 niet verdoen. Ik heb den Heeren opgedragen, deswege nog een opzettelijk onderzoek in te stellen, en mij daarvan te berichten.

In 1856 kocht de gemeente den tiend voor 192,000; de deswege gesloten leiding is nog niet geheel afgelest. De tiend brengt jaarlijks van 4000 tot 4500 op.

B. en W. stak aangeraden, om het onderhoud der waterleidingen ten laste van de gemeente te brengen; de Heeren hadden daar wel ooren naar.

Quaestie Dr Kameling is nu geheel uit, sinds dat deze de gemeente verlaten heeft. Er zijn thans twee doctoren, nl. Dr de Balle en Dr Kesting; de eerste werd er door pastoor de Harting gehaald, om Kameling er uit te werken; de men schen werden gedwongen om naar de Balle te gaan. Die Dr Kesting in de gemeente is, neemt de p. behalve van de Balle sterk af. - de Balle is gemeente doctor op een salaris van 1400, maar moet op zijn kosten in de verloskundige hulp voorzien door aanstelling van een vroedvrouw van 600.

Vroeds gebreke wordt in de gemeente niet geleed. ten parochiaal armbeduur is er niet; Elisabethvereniging en

Loon op Zand.

Vincentius doen zeer veel; zonder deze twee was loonstand in gemeente onhoudbaar. Het algemeen armbeduur heeft bijna geen eigen inkomsten; van de gemeente krijgt het een subsidie van 3500. -

De leentoonstelling 1903 te Waasland leverde groot voordeel op voor de schoenindustrie; de schoenfabrikanten zijn niet in staat alle orders uit te voeren. - Het handwerk is zoo goed als gedaan; in de laatste jaren werden door de waaslandse schoenfabrikanten - van Bontel, van Dordmund, van Beurden, Zacht, en van den Klaver hennemielindes, omgebouwd in stoomschoenfabrieken. Sommigen hebben nog een enkelen thuiswerker; de meesten echter niet. - Er wordt bitter geklaagd over de gedwongen winkelvering.

Den 1 Mei 1908 kwam ik weer in loon op Zand. De inventaris van het oud archief is nog zaak en zal wel niet meer terug gevonden worden. -

Er wordt bij raadsverkiezingen nog sterke mistdrank gewekt; de werkhoudt Verster wilde daaraan niet raaden, en kwam slechts met groote moeite in den raad. B. en W. zullen nu aan den raad voorstellen, om de leerbergen bij de verkiezingen te sluiten.

De weg Dongen - laer - loon - Eldenhout kost veel aan onderhoud; veel alkifrand en daardoor veel versaltingen. Onder loon op Zand beplant (winter 1907) met 600 iepen en 600 beuken; dat zal - naar men hoort - het versluisen wat teengaan.

Waterleidingen worden thans door gemeente gevoerd; dat kost 300 per jaar; ze zijn nu op de in orde. -

Uitdwaalende maken thans geen misbruik meer van drank; de ergste - van leers - is dood; niet verwagen, omdat er mareschaussee gekomen zijn; - de andere uitdwaalende ge. draagt zich thans uitstekend. -

De menschen gaan 's Dondags nog naar de kerk, en houden ook nog Paschen. Gedwongen kunnelijken komen bij de Katholieken weinig voor; - bij de Protestanten is het vrij wel regel, o. a. het raadslid van Rijken, raamt bij diens eerste bid bij diens tweede kunnelijk; - over de zus. te van der bekende (den Rijken) Pieter Vermeulen. -

Loon op hand.

Dr de Bolk nog gemiddelde geneesheer voor f 1400; betaalt eene vrouw voor de Kwaatscheuwel voor f 600. — Dr Kru., die nog heeft minder te doen. — Gemeente raedvrouw te hand op hand voor f 400. —

Vindersterfte neemt sterk af, maar is toch nog veel te groot, vooral door onvoldoende zorg der moeders; de geestelijkheid tracht daarop te werken. —

Dr Kameling, thans geneesheer te Gmunden, slijpt toch niet zilver te zijn geweest; hij is gescheiden van zijn vrouw, en hertrouwd met eene verpleegster, die reeds in Kwaatscheuwel een pr jaren lang bij hem aan huis was, en die zamen over dag als 's nachts veel met hem zitreed. Daarom was de geestelijkheid zoo tegen hem.

Socialisme slijpt gedoben; onderwijzer de Wie is naar Indië gegaan. —

De handwerken schoenmakers gaan langzamer, hand naar de nieuw opgerichte schoenfabrieken; er zullen ± 40% van het loon gekuld thans op fabrieken werken; ze worden daar ongelijke veel beter betaald; verdienen ± f 9 per week. Gedwongen winkelnering vermindert sterk; de groote fabriekanten hebben den winkel gesloten; kleinere werkgevers hebben nog een winkel, maar kunnen geen opbod misbruik daer maken, omdat de arbeiders bonden en vereenigingen thans den toestand vrij wel beheerschen. — Het is op het oogenblik geen goeden tijt voor de schoenindustrie; de zolders en pakhuisen zitten vol en er is geen vraag.

Het B. en W. de weg oerbyeen gasfabriek gaan kijken; het is een klein installatie die goed slijnt te voldoen. In 1909 heeft de gemeente ek f 800 aan een + de straatverlichting, waarvan de kosten op f 1000 geschat werden.

Den 26 April 1912 kwam ik weer in Loon op hand. Tevoren was ik in Waalwijk geweest en in Sprang, terwijl ik den tocht maakte van uit 's Hertogenbosch. Er wordt in Loon ^{nu} veel armoede geleden, maar toch niet meer zoo erg als vroeger; de loonen zijn ge.

Loon op hand.

steegen; een bleiswerker verdient thans ± f 8.50, een fa., briedswerker f 10. — Er zullen thans 500 bleiswerkers zijn en 800 fabrieksworkers. — Het onpartijdige rapport shoelman heeft veel bijgedragen tot bestijding van de gedwongen winkelnering; deze is thans niet meer zoo breed als vroeger, maar bestaat toch nog altijd. —

De woningen zijn ellendig; voor korten tijd werd de Kwaatscheuwelse bouwvereeniging opgericht, met de bedoeling een vertigtal arbeiders woningen te bouwen; voorzitter de burgemeester.

De fabrieken werken druk; er worden steeds meer schoenfabrieken opgericht; toch is de toestand zeer onvoldoende, want geen van die fabriekanten heeft eenigha., pitaval; zij huich. van Duitsche huizen de benoodigde machines en betalen daarvoor naar gelang van het aantal paren schoenen, dat de machines afleveren; een fa., brieds betaalde in 1911 voor de machines f 250 2. 12 aan huur. — Hij erigruis langdurige tegenstand of malaise in het veld maeten die fabrieken veel vatten.

Het spant nog erg bij raadsverkiezingen; Kwaatscheuwel tegen de raad op hand; of wel de boren tegen de burgerk; — drank speelt echter geen rol meer; tijdens de verkiezing zijn de kroegen gesloten.

Steenkolen gasfabriek is bijna klaar; het is erg jammer, dat daarbij zoo gedreven is ontrent het plaats, waar die maestkoken; van Lierbo, directeur gasfabriek Tilburg en adviseur van Loon op hand heeft zich nog op dezen eigen dag uitgelaten, dat het zoo jammer was, dat fabriek niet gebouwd was volgens de oorspronkelijke plannen, aan de tramhalte op den provincialen weg tusschen Kwaatscheuwel en Loon op hand; daar was de aangewezen plaats, daar had zij maeten staan.

Er wordt bij dergelijke zaken sterk gedreven, door de leeren van de sakeit, nl. de beide doctoren, enige groote fabriekanten enz. Men is wel niet der zake kundig, maar men praat en agitert en maekt stemming, — veelal tegen de voorstellen van B. en W. in. —

Loon op hand.

Den 31 Juli 1914 kwam ik weer in de gemeente; laten bezocht Kleenoy, Sprang en Waalwijk.

Het gaat algemeen goed in de gemeente; fabrikanen maken alleen goede zaken; het werkvolk verdient hoog loonen.

geen gedwongen winkelvering.

Bij raadsverkiezingen geen heftige strijd.

Enkele arbeiders zijn lid van den Nabal; zijn als zoo danig niet lastig; vooral Kaesenberg (propagandist) wordt door burgemeester zeer geprezen; geeft zich veel moeite en is geen drijver.

groot gebrek aan arbeiderswoningen; door bouwvereniging werden er 10 gebouwd in Doon; huur $\text{fl. } 1.75$; en 20 in Kaatsheuvel, huur $\text{fl. } 2.25$.

Men verlangt zeer naar electriciteit.

gasfabriek gaat goed; gasf. na ruime afschrijving, in 1916 een winst van $\text{fl. } 5000$.

Men zou zeer gaarne zien, dat bij de aanhangige locaalspoorweginplanten er een lijntje gebouwd werd Dongen - Kaatsheuvel - Sprang - Waalwijk.

Den 4 den Mei 1921 kwam ik weer in Loon op Sand en in Waalwijk.

De woningnood is hier groot geweest, maar is thans vrij veel overwonnen; de gemeente bouwde 120 arbeiderswoningen in Kaatsheuvel, 54 in Doon, en 10 in Berckdijk, behuift thans nog 4 aanvragen om Rijks subsidie in de kosten van den bouw van middenstandswoningen loopende zijn.

De finantien van de gemeente zijn zoquekkend; verleden jaar $\text{fl. } 90.000$ hoofd. omslag, = 5%; dit jaar $\text{fl. } 120.000$ = 8%! — Bovendien zal de invoering van ~~den~~ de nieuwe onderwijswet aan de gemeente 3 ton voor schoolbouw kosten.

Straten en trottoirs zijn vrij goed in orde; de rijseling eveneens; het rijswater gaat naar de Dreef; om dat water daar te mogen afvoeren, betaalt gemeente jaarlijks $\text{fl. } 100$ aan 3 graavenmaer.

Loon op hand

Het marktwesen is niet van betekenis.

De gasfabriek gaat vrij goed, netto winst $\text{fl. } 9000$ in 1920. Sinds 1914 heeft Loon elektrisch licht; sinds enkele maanden Kaatsheuvel.

gemeente sloot aan bij de waterleiding West-Brabant; men verwacht, dat zulks aan de gemeente niets zal kosten.

Voor de locaalspoorweginplanten loopt men niet warm; aan een verbinding met Dongen heeft men niets. De tramverbinding met Waalwijk is voor de behoeft zeer voldoende.

De patriarchale verhouding tussen patroon en werkmans is weg. Maar toch laten de verhoudingen niet te wendelen over. Bij kwesties van loonregeling is er wijving, maar men gaat het organisatie tegen organisatie, nooit individuen tegen individuen.

De industrieelen hebben vrij veel geld verdiend en werden daardoor kapitaalkrachtig; dat het hen goed ging was louter een kwestie van geluk. De fabrikanen hebben geen kennis van zaken; zij kunnen zelfs niet boekhouden, zoo dat de meesters niet weten hoe hunne zaken staan.

Als de fabrikanen naar de lagere school heeft afgelopen gaat hij gewoonlyk naar het Klein Seminarie, in de hoop, dat er een priester uit zal groeien; verreweg de meesten komen weer terug, dan komen ze bij vader — die zelf niet op de hoogte is — in de zaak; loopen veel rond; hebben veel praat; drinken veel potten bier, en volgen vader later in de zaak op.

Van de uitsteking gelegenheid, om het schaemakers- of het looiersbedrijf op de volkschool te Waalwijk à fond te keeren, wordt door de fabrikanen geen gebruik gemaakt. — De betere arbeiders trachten zich wel in hun vak te bekwamen; zo kunnen volgen den avondcursus aan gezegde volkschool.

Loon op hand

De huisindustrie was helemaal gedaan, op het moment hebben van de betere arbeiders zich minstens een vijftigtal als kleine bases gevestigd; vooral de elektriciteit is voor hen een grooten steun, omdat ze met een klein motorje kunnen werken.

Die klein industrie is met matige winst tevreden. Zij werlt daardoor als het ware prijs regelend en voorkomt, dat de groot industrie onmatige winsten maakt.

En Kaatsheuvel werd een kerk gebouwd van f 225.000. — Daarmede was het geld op; fondsen voor een patronaat gebouw bijv. zijn er niet.

En de kerk is een Broederschap van de H. Familie voor de ouders wordt dies veel wat gedaan; voor de jongeren echter niets. Het is beaardend, ook onbetrouwbaar als de jongeren zijn, van af de catechismus bemoeit zich niemand met hen.

Van af de lagere school gaan de kinderen direct naar de fabriek. Als de meisjes trouwen kunnen ze niets; ze kunnen niet koken, wasphen, naaien, slappen. En de werkman gezinnen leeft ^{voort} met van brood en pap; de kleren worden beetenshuis door een naaidier versteld.

Er is groote behoefte aan een huishoudschool, maar men ziet geen kans, er eene op te richten. — Er zijn zusters, maar die hebben „slot“ en kunnen zich er niet mede bemoeien.

Er zijn nog bijna geen socialisten; maar van meer de socialisten in Kaatsheuvel een ernstige propaganda beginnen, zal hun succes zeer groot zijn; de menschen zijn verbaasd en niet, en hebben geen begrip van de socialistische leer. De geestelijkheid raadt van af de predikstael, maar bemoeit zich verder heel niet met de menschen.

En den laatste tijd werd eene socialistische afdeling opgericht in de Paalwijk-Deooyen, met op het moment ± 100 leden. — Van de 15 raadsleden zijn er 7 arbeiders; met

Loon op hand

houder Vraatenberg — een gematigd man — is vrijgesteld.

Den 14 Juni 1924 kwam ik weer in Loon op Land. Woningraad bestaat er niet meer. Het Rijks premie werden er een pr. middenstands woning gebouwd. Bij de laatste Raadsverkiezing werden 6 nieuwe Raadsleden gekozen; ~~waar~~ er zitting thans 5 arbeiders in den Raad.

De beide wethouders werden uitgeworpen. Loon op Land heeft thans geen wethouder meer. Van de twee nieuwe wethouders zweefde Wijs meestentijds; de andere — van Vreuden — was de een haagen kon; hij kon mij maar matig bevallen.

Strijdchoppen zijn er niet; als er in de industrie moeilijkheden voorkomen, dan worden die door de besturen van de organisaties behandeld; het wordt nooit een strijd van persoon tegen persoon.

Behalve een enkel onder de Protestanten aanden Loonschen Dijk zijn er geen socialisten in de gemeente. Het wereldlijk inkomen van de ingezetenen bedroeg in 1922 f 3.259.250; belastbaar was f 1.992.050. — Toch zijn de finanties van de gemeente niet slecht, als de industrie maar redelijk marcheert.

De rechterlijke uitspraak in zake de navordering inkomstenbelasting laat nog steeds af zich wachten. Hoewel de gemeente bij de Rechtbank in het ongelijk werd gesteld heeft men alle hoop op een gunstigen afloop van het proces.

Het nieuwe Raadhuis is thans in gebruik gesteld. Het ziet er heel goed uit, haerul ^{er} gescheut luse in verwerkt is. — In de brandruis archiefkamer is het archief goed geordnd op, gesteld door v.d. Klammun uit B. Sayen; hij moet het nog beschrijven, waaraan hij vermoedelijk spoedig zal beginnen. Hoe oud archief is er niet; dat is in handen van de familie Verheyen, en

Zoon op hand.

ligt onopgeordend in kisten en kasten op den zolder van het kasteel te Zoon op hand.

Het elektriciteits bedrijf dekt zich; over 1923 gaf Kwakb. heuvel een winst van f 1298. Zoon op hand een verlies van f 209.

De gasfabriek gaf een winst van f 5880.

Men hoopt dat de waterleiding ll. West-Brabant in het najaar water zal leveren; de prise d'eau te Oosterhout is nog niet geheel gereed. Wanneer die in werking is, dan kan de beandruiver behoorlijk georganiseerd worden.

(van de hollandsche Paters te L'Anse)
Het klein seminarie voor de vocations hardines, heeft sterk; er zijn wel 100 leerlingen; kostgeld f 150. Er worden blijkbaar groote cijfers gedaan, want het seminarie wordt voortdurend sterks uitgebouwd.

De industrie gaat weer goed; de werkloosheid is gelukkig gedaald; in 1923 bleef deswege ten koste van de gemeente een bedrag van f 41.479, na aftrek van alle subsidies van de regering.

Er zijn 84 kleine braasjes schaemmaker; de meesten hunner, zeker 90%, zijn gedaemd op den duur als raadman te veroveren.

Er is thans een patronaats gebouw in aanbouw; gelukkig, het was er zeer hard noodig. Voor de jeugd werd het nu toe veel te weinig gedaan.

Ook aan een huishoudschool is groote behoefte; daarvoor is het ras geen geld te vinden.